

КЛИМЧУК А. О.
Вінницький національний аграрний університет
ПОСТОВА В. В.
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

МОНІТОРИНГ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Досліджено стан, тенденції та перспективи розвитку закладів ресторанного господарства України. Проведено аналіз щодо розрахунку кількості закладів ресторанного господарства, посадкових місць, а також проведено розрахунок перспектив зростання ресторанного господарства в Україні та рівня насиченості ринку даними закладами. Визначено, що за останні кілька років ресторанне господарство України зазнало чималих змін у сфері менеджменту, інформаційного забезпечення та стратегічного розвитку. Поява цікавих концепцій закладів, зростання рівня клієнтоорієнтованості та сервісу, що відбувається на фоні посилення конкуренції у цій сфері, дали змогу клієнтам отримати певні переваги конкурентної боротьби. Визначено, що ресторанне господарство України характеризується позитивною тенденцією розвитку. Розрахунок перспектив зростання ресторанного бізнесу в Україні дає змогу стверджувати, що показник насиченості ринку закладами становить лише 63%, що характеризує великий потенціал даного ринку до подальшого розвитку.

Ключові слова: заклади ресторанного господарства, посадкові місця, насиченість ринку, обслуговування, послуги, купівельна спроможність, інфраструктура ринку.

KLIMCHUK A. O.
Vinnytsia National Agrarian University
POSTOVA V. V.
Vinnytsia Trade and Economic Institute of KNTEU

ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF UKRAINE'S RESTAURANT AGENCY ACTIVITIES

The state, trends and prospects of development of restaurants of Ukraine are investigated. The analysis of the number of establishments of the restaurant industry, landing places, as well as the calculation of the prospects for the growth of the restaurant industry in Ukraine and the level of market saturation by these institutions has been carried out. It has been determined that in the last few years the restaurant economy of Ukraine has undergone significant changes in the field of management, information provision and strategic development. The emergence of interesting concepts of institutions, the growth of customer orientation and service, taking place against the backdrop of increased competition in this area, have allowed customers to gain certain advantages of competition. It is determined that the restaurant economy of Ukraine is characterized by a positive trend of development. The calculation of the prospects for the growth of restaurant business in Ukraine makes it possible to state that the index of saturation of the market by institutions is only 63%, which characterizes the great potential of this market for further development. Every year there is a change in the structure of the number of employees receiving a certain amount of wages, in particular, the share of wage earners in the amount of subsistence minimum is decreasing, the share of average wages and above average increases. It should be noted that in the analysis of statistical indicators in absolute terms one should take into account the existence of a certain level of wage shadowing, which is presently present in Ukraine. It is determined that the restaurant industry has a great potential for development, which consists in increasing the number of restaurants, increasing the turnover of existing establishments, the quality of services rendered, which is possible due to a well thought-out strategy of the company's operation and positioning in the market. It has been established that significant influence on the development of the restaurant industry has new and perspective directions of activity, formats, service styles, locations. One of such promising directions of activity, according to the results of the study, is to provide safe food to people on the road.

Key words: catering establishments, seats, market saturation, service, services, purchasing power, market infrastructure.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку національної економіки України тісно пов'язаний із динамічними процесами ринкових перетворень. У цих процесах дедалі більше спостерігається впровадження новітніх технологій та сучасних підходів у сфері інформаційного забезпечення системи менеджменту. Відповідно до сучасних принципів управління бізнесом інформаційне забезпечення покликане супроводжувати управлінські процеси передусім стратегічного характеру. Впровадження у вітчизняну практику будь-яких концепцій стратегічного розвитку потребує релевантної інформаційної бази, що ставить нові завдання і вимоги при формуванні системи обліково-аналітичного забезпечення.

Аналіз функціонування системи обліково-аналітичного забезпечення на вітчизняних підприємствах ресторанного господарства дозволяє зробити висновок про вкрай низький рівень його зорієнтованості на розробку і прийняття саме стратегічних рішень, що негативно впливає на ефективне використання існуючих інструментів стратегічного управління та актуалізує наукові дослідження щодо розробки концептуальних засад обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком на підприємствах даної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику організації діяльності та розвитку підприємств ресторанного господарства досліджувало багато вітчизняних та закордонних учених, зокрема: Т.О. Герасименко, С.Ф. Голов, А.Г. Загородній, С.В. Івахненко, Р.С. Каплан, Г.І. Кіндрацька, М.В. Корягін,

П.О. Куцик, Н.О. Лоханова, Л.В. Нападівська, Д.П. Нортон, В.О. Озеран, Н.Г. Ольве, А.А. Пилипенко, М.С. Пушкар, Б. Райан, К.І. Редченко, І.Й. Яремко, В.Ф. Яценко та ін. Незважаючи на вагомий здобутки науковців у сфері стратегічного розвитку закладів ресторанного господарства, динамізм сучасного соціально-економічного середовища, трансформаційні процеси та необхідність врахування галузевого аспекту породжують низку нових проблем, у тому числі пов'язаних із особливостями функціонування підприємств ресторанного господарства, що залишає широке поле для поглиблення результатів проведених розробок. Зокрема, подальшого дослідження потребують організаційні та методичні засади формування та використання обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємств ресторанного господарства, а також управління продукцією, доходами та витратами підприємств даної сфери.

Мета статті. Провести аналіз діяльності закладів ресторанного господарства, а також дослідити галузеві особливості діяльності, тенденції розвитку вітчизняних підприємств ресторанного господарства та їх вплив на функціонування системи обліку та аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи стан, тенденції та передумови розвитку ресторанного бізнесу, перш за все необхідно знайти кореляцію між статистичними показниками минулих років у даній галузі, а також провести моніторинг даних, якими оперують фахівці у сфері ресторанного бізнесу. Для визначення стану та основних тенденцій розвитку було проведено аналіз наступних показників: кількість закладів, обсяг обороту, кількість посадкових місць, індекси споживчих цін на продукти та послуги, рівень заробітної плати населення і його спроможність відвідувати заклади ресторанного господарства та ряд інших показників, зміна яких має ключовий вплив на дану галузь.

Згідно з даними Державного комітету статистики України [1, с. 75] кількість закладів, що діють у сфері ресторанного господарства, станом на кінець 2016 р. становила 20,6 тис. од. (табл. 1).

При аналізі статистичних даних прослідковується тенденція щорічного скорочення кількості закладів в Україні. Так, наприклад, у 2008 р. в Україні налічувалось 27,3 тис. заклади, а у 2013 р. – на 14,3% менше, кожного наступного року відсоток скорочення їх кількості коливався у межах від 2% до 6%.

Таблиця 1

Кількість закладів ресторанного господарства України за 2000-2016 роки (станом на кінець року)

Місце розташування	Кількість, тис. од.							
	2000	2005	2011	2012	2013	2014	2015	2016
У міських поселеннях	22,9	19,2	17,4	16,3	15,9	15,7	14,6	14,0
У сільській місцевості	10,2	8,1	7,5	7,7	7,5	7,2	7,0	6,6
Всього:	33,1	27,3	24,9	24,0	23,4	22,9	21,6	20,6
Темп зростання / скорочення, %	-	-2%	-5%	-4%	-3%	-2%	-6%	-5%

На зменшення кількості закладів у 90-і роки мали вплив кілька факторів, зокрема: скорочення кількості наявного населення за останніх 17 років на 10%, міграційні процеси та низький рівень доходів значної частини населення. Все це призвело до значних зрушень у структурі кінцевого споживання домашніх господарств [2, с.156]. Так, станом на кінець 2016 р. на 10 тис. населення України припадало лише 5 закладів, або 324 посадкові місця. Для порівняння: у 2000 р. у розрахунку на 10 тис. населення припадало 7 закладів, у 2005 р. – 6. Закриття підприємства ресторанного господарства або одного із закладів, якими воно управляє, не завжди спричинене низькою прибутковістю. У 2005–2011 рр. багато підприємців, окрім основного бізнесу, вкладали кошти в ресторанний як можливість інвестувати зароблений капітал у певну галузь. Проте, згідно з експертними даними, 70% таких закладів закриваються в перший рік роботи тільки тому, що інвестори недооцінюють складність ведення ресторанного бізнесу.

Високий приріст обороту ресторанного господарства з 2005 р. та в подальші роки (до середини 2011 р.) зумовлений кількома факторами. По-перше, до обороту ресторанного господарства з 2005 р. включено розрахункові обсяги продажу через заклади, що належать фізичним особам-підприємцям [3, с. 351]. По-друге, приріст із 2005 р. зумовлений підвищенням ділової активності, збільшенням доходу клієнтів, закриттям великої кількості застарілих об'єктів та відкриттям нових, що знайшли споживчий попит, зміною ставлення клієнтів до ресторанного бізнесу від радянського до, більшою мірою, європейського. По-третє, чинником приросту загального обсягу обороту ресторанного господарства є зростання цін на продукти харчування, безалкогольні та алкогольні напої, що стимулює підвищення цін на продукцію, а отже, збільшує загальний обсяг обороту.

Основним каталізатором розвитку ресторанного бізнесу в Україні є його розвиток у найбільших містах, зокрема Києві, Донецьку, Харкові, Львові, Одесі, Дніпрі. Ці міста охоплюють велику частину закладів ресторанного господарства України. Вплив на розвиток ресторанного господарства у найбільших містах мають різні фактори, зокрема: рівень розвитку інфраструктури, кількість населення, рівень доходів, запитів, потреб та економічний напрямок розвитку регіонів [4, с. 165]. При цьому варто також враховувати індивідуальні особливості регіонів. Так, наприклад, у Львові кількість закладів станом на 2015 р. була практично однакова з кількістю закладів у Донецьку, проте кількість посадкових місць значно уступає: це

пов'язано з тим, що львів'яни та приїжджі туристи вже історично надають перевагу невеликим, затишним ресторанам та кафе. Велику роль відіграє цінний сегмент ресторанного бізнесу: так, у Донецьку, Одесі чи Києві ресторани та кафе з високим ціновим сегментом отримують очікуваний попит, а у Львові вони будуть непопулярними та недоступними для основної маси клієнтів. Проаналізуємо кількість закладів у найбільших за кількістю населення областях України (табл. 2). Частка закладів, що припадає на найбільші області України, у загальній кількості закладів у 2015 р. склала 34%, а частка посадкових місць – 36%. Це означає, що саме розвиток ресторанного бізнесу у даних областях дає поштовх до його розвитку в інших регіонах країни.

Таблиця 2

Кількість закладів ресторанного господарства та посадкових місць у найбільших областях України в 2005–2016 роках

Показники	2005	2013	2014	2015	2016
Кількість закладів ресторанного господарства (на кінець року, тис. од.):	9,6	8,1	7,8	7,4	7,1
- Київська	1,0	0,9	0,8	0,7	0,8
- Донецька	2,1	1,7	1,6	1,5	1,5
- Дніпропетровська	1,6	1,2	1,2	1,2	1,1
- Харківська	1,5	1,6	1,7	1,7	1,7
- Львівська	2,2	1,7	1,6	1,5	1,3
- Одеська	1,2	1,0	0,9	0,8	0,7
Всього закладів в Україні:	27,3	23,4	22,9	21,6	20,6
Частка закладів, що припадає на найбільші області, у загальній кількості закладів ресторанного господарства, %	35%	35%	34%	34%	34%
Кількість місць у закладах ресторанного господарства (на кінець року, тис.):	606	570	553	539	530
- Київська	66	68	67	67	74
- Донецька	151	132	129	126	126
- Дніпропетровська	114	93	89	85	85
- Харківська	92	116	115	118	114
- Львівська	118	98	98	94	84
- Одеська	65	63	55	49	47
Всього посадкових місць в Україні	1693	1595	1571	1521	1472
Частка посадкових місць, що припадає на найбільші області, у загальній кількості посадкових місць, %	36%	26%	35%	35%	36%

“Попит на послуги – це потреба, яка підкріплена купівельною спроможністю. А отже, частота відвідування закладів ресторанного господарства значною мірою залежить від доходів населення” [5, с. 218]. З кожним роком спостерігається зміна структури кількості працівників, що отримують певний розмір заробітної плати, зокрема зменшується частка працівників, що отримують заробітну плату в розмірі прожиткових мінімумів, зростає частка середнього рівня заробітної плати та вище середнього. Варто зазначити, що при аналізі статистичних показників у абсолютних значеннях слід врахувати наявність певного рівня тінізації заробітної плати, що на сьогоднішній день присутній в Україні. Згідно з даними Державного комітету статистики України [6, с. 109] частка громадян, що отримують заробітну плату в розмірі 2500-3500 грн., зменшилася з 27,3% у 2014 р. до 26,0% у 2015 р. та залишилася незмінною у 2016 р.

Частка громадян, що отримують заробітну плату в розмірі 2500-3500 грн, збільшилася з 18,1% у 2015 р. до 19,0% у 2016 р.; 3500–5000 – збільшилася з 14,9% у 2014 р. до 17,1% у 2015 р. та скоротилася до рівня 16,8% у 2016 р.; понад 5000 грн. – збільшилася з 14,0% у 2015 р. до 16,7% у 2016 р. [7, с.175]. Даний факт свідчить про зростання кількості потенційних клієнтів для ресторанного бізнесу та збільшення їх купівельної спроможності. На нашу думку, ресторанне господарство в Україні має значний потенціал до розвитку як в якісному, так і в кількісному аспектах. Для обґрунтування даного твердження проведено аналіз, виходячи з статистичних та експертних даних (табл. 3).

Якщо спиратися на дані Державного комітету статистики, то в Україні станом на кінець 2016 р. налічувалося 20,4 млн зайнятого населення. Причому частка людей, що отримують офіційну заробітну плату більше 1500 грн, становить 78,5%, або 16,01 млн осіб [8]. Для ресторанного бізнесу (окрім спеціалізованих закладів для харчування студентів та дітей) даний сегмент людей є потенційним споживачем продукції та послуг. При розрахунках було взято до уваги частоту відвідування населенням закладів, що працюють у сфері ресторанного господарства. Так, наприклад, працівники, які отримують рівень заробітної плати більше 2500 грн, можуть у середньому відвідувати такі заклади не частіше ніж 2

рази на місяць, натомість працівники, що отримують заробітну плату 5 000 грн і вище, – близько 9 раз у місяць. Виходячи з кількості потенційних клієнтів та можливої частоти відвідування ними закладів ресторанного господарства, отримуємо показник потенційної кількості відвідувань закладів, який становить 70,09 млн відвідувань у місяць по всій Україні.

Таблиця 3

Розрахунок перспектив зростання ресторанного господарства в Україні та рівня насиченості ринку закладами ресторанного господарства

Показник	Значення
Зайняте населення, млн осіб	20,4
Зайняте населення, що отримує заробітну плату наступних рівнів, млн осіб:	16,01
- менше 2500 грн	5,3
- 2500–3500 грн	3,88
- 3500–5000 грн	3,43
- більше 5000 грн	3,41
Середня частота відвідування закладів у місяць залежно від рівня заробітної плати	-
- менше 2500 грн	2
- 2500–3500 грн	3
- 3500–5000 грн	5
- більше 5000 грн	9
Потенційна кількість відвідування закладів (млн раз у місяць)	70,09
- менше 2500 грн	10,61
- 2500–3500 грн	11,64
- 3500–5000 грн	17,15
- більше 5000 грн	30,69
Кількість закладів ресторанного господарства	20600
Кількість клієнтів, що припадає на 1 заклад в місяць	3402
Кількість клієнтів, що припадає на 1 заклад в день	113
Кількість місць у всіх закладах ресторанного господарства, тис.	1472
Середня кількість місць на 1 заклад	71
Середня оборотність 1 посадки в день	1,4
Кількість відвідувачів, яку може обслужити існуюча кількість закладів	160
Кількість потенційних клієнтів для розвитку ресторанного господарства в день на 1 заклад	13
Рівень насиченості ринку (виходячи з максимальних можливостей існуючих закладів)	63%
Рівень насиченості ринку за підрахунками експертів	50-60%

Враховуючи, що станом на кінець 2016 р. в Україні налічувалося 20 600 закладів, тоді на 1 заклад припадає 3402 потенційні відвідування у місяць, або 113 чеків у день. Виходячи з того, що середня кількість посадок у існуючих кафе та ресторанах становить 71 посадкове місце, а оборот 1 посадкового місця становить у середньому 1,4 посадки в день, кількість клієнтів, яку може прийняти заклад, складає у середньому 100 осіб на день. Звідси кількість потенційних чеків для ресторанного бізнесу в день на один заклад складає 13 штук, що в масштабах усіх закладів дозволяє прогнозувати, що ресторанне господарство має можливість до зростання обсягів обороту на 15–20%. Розрахунково визначено: максимальний показник насиченості ринку закладами ресторанного господарства в Україні складає 63%, проте якщо взяти до уваги туристів, які значно підвищують попит, можна погодитися з твердженням експертів, які працюють у даній сфері, що насиченість ринку складає від 50% до 60%.

Висновки. Враховуючи проведений вище аналіз, ми вважаємо, що ресторанне господарство має великий потенціал до розвитку, що полягає у збільшенні кількості закладів ресторанного господарства, збільшенні обороту вже існуючих закладів, якості наданих послуг, що можливо завдяки продуманій стратегії роботи підприємства та позиціонування на ринку.

Значний вплив на розвиток ресторанного господарства мають нові та перспективні напрямки діяльності, формати, стилі обслуговування, місця розташування. Зокрема, на нашу думку, одним із таких перспективних напрямків діяльності є надання безпечного харчування людям, що перебувають у дорозі.

Література

1. Бутенко О. П. Аналіз ринку ресторанного господарства України та перспективи його розвитку / О. П. Бутенко, І. В. Дядюшкіна // Економічний простір. – 2016. – № 74. – С. 73–81.

2. Гаталяк О. М. Ретроспективний аналіз розвитку закладів ресторанного господарства / О. М. Гаталяк, Н. М. Ганич // Вісник Львівського університету. – 2015. – № 43, Ч. 2. – С. 153–161.
3. Герасименко Т. О. Фінансовий аналіз: проблеми теорії та практики / Т. О. Герасименко // Економічні науки. – 2012. – № 7 (1). – С. 349–353.
4. Лазаришина І. Удосконалення методичних засад диференціального аналізу та аналізу чутливості прибутку для потреб ефективного управління / І. Лазаришина, С. Шкарабан // Економічний аналіз : зб. наук. праць каф. екон. аналізу і статистики. – 2013. – № 9, Ч. 3. – С. 164–166.
5. Медвідь Л. Г. Економічний аналіз і контроль як інформаційне забезпечення управління діяльністю суб'єктів господарювання / Л. Г. Медвідь, Д. О. Харинович-Яворська // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Херсон : Гельветика, 2015. – Вип. 9-1, Ч. 1. – С. 216–220.
6. Микитюк П. П. Аналіз результатів діяльності підприємств на основі кореляційно-регресійного методу / П. П. Микитюк, Т. Р. Фецович // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів : Вид-во Львівської комерційної академії, 2014. – Вип. 44. – С. 105–111.
7. Підлипна Р. П. Стратегічний управлінський облік у системі управління підприємством / Р. П. Підлипна // Вісник Львівської комерційної академії. – 2014. – № 46. – С. 174–176.
8. Семенюк Л. В. Основні тенденції розвитку ринку мереж закладів ресторанного господарства, що розташовані на автошляхах України [Електронний ресурс] / Л. В. Семенюк // Ефективна економіка. – 2015. – № 11.

References

1. Butenko O. P. Analiz rynku restorannoho gospodarstva Ukrainy ta perspektyvy yoho rozvytku / O. P. Butenko, I. V. Diadiushkina // Ekonomichnyi prostir. – 2016. – № 74. – S. 73–81.
2. Hataliak O. M. Retrospektyvnyi analiz rozvytku zakladiv restorannoho gospodarstva / O. M. Hataliak, N. M. Hanych // Visnyk Lvivskoho universytetu. – 2015. – № 43, Ch. 2. – S. 153–161.
3. Herasymenko T. O. Finansovyi analiz: problemy teorii ta praktyky / T. O. Herasymenko // Ekonomichni nauky. – 2012. – № 7 (1). – S. 349–353.
4. Lazaryshyna I. Udoskonalennia metodychnykh zasad dyferentsialnoho analizu ta analizu chutlyvosti prybutku dlia potreb efektyvnoho upravlinnia / I. Lazaryshyna, S. Shkaraban // Ekonomichnyi analiz : zb. nauk. prats kaf. ekon. analizu i statystyky. – 2013. – № 9, Ch. 3. – S. 164–166.
5. Medvid L. H. Ekonomichnyi analiz i kontrol yak informatsiine zabezpechennia upravlinnia diialnistiu subiektiv hospodariuvannia / L. H. Medvid, D. O. Kharynovych-Yavorska // Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. – Kherson : Helvetyka, 2015. – Vyp. 9-1, Ch. 1. – S. 216–220
6. Mykytiuk P. P. Analiz rezultativ diialnosti pidpriemstv na osnovi koreliatsiino-rehresiinoho metodu / P. P. Mykytiuk, T. R. Fetsovych // Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii. – Lviv : Vydavnytstvo Lvivskoi komertsiiinoi akademii, 2014. – Vyp. 44. – S. 105–111
7. Pidlypna R. P. Stratehichni upravlinskyi oblik u systemi upravlinnia pidpriemstvom / R. P. Pidlypna // Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii. – 2014. – № 46. – S. 174–176.
8. Semeniuk L. V. Osnovni tendentsii rozvytku rynku merezh zakladiv restorannoho gospodarstva, shcho roztashovani na avtoshliakhakh Ukrainy / L. V. Semeniuk // Efektyvna ekonomika. – 2015. – № 11.

Рецензія/Peer review : 23.11.2017

Надрукована/Printed :20.12.2017

Рецензент: прорецензовано редакційною колегією